

ALLEN
DE BOTTON

O LJUBAVI

Preveo
Marko Mladenović

■ Laguna ■

Naslov originala

Alain de Botton

ESSAYS IN LOVE

Copyright © 1993 by Alain de Botton

Translation Copyright © 2020 za srpsko izdanje LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

O LJUBAVI

Sadržaj

- 1. Ljubavni fatalizam*
- 2. Idealizovanje*
- 3. Podtekst zavođenja*
- 4. Autentičnost*
- 5. Duh i telo*
- 6. Marksizam*
- 7. Falš note*
- 8. Ljubav ili slobodoumlje*
- 9. Lepota*

10. *Iskazivanje ljubavi*
11. *Šta vidiš u njoj?*
12. *Sumnjičavost i vera*
13. *Prisnost*
14. *Potvrđivanje ja*
15. *Zastajanja srca*
16. *Strah od sreće*
17. *Grčenja*
18. *Ljubavni terorizam*
19. *S onu stranu dobra i zla*
20. *Psihološki fatalizam*
21. *Samoubistvo*
22. *Kompleks Isusa*
23. *Elipsa*
24. *Pouke ljubavi*

1.

Ljubavni fatalizam

1. Žudnja za nekom sudbinom nigde nije izraženija nego u našem ljubavnom životu. Budući da smo veoma često primorani da delimo krevet s nekim ko ne može da nam pronikne u dušu, zar nam se ne može oprostiti što verujemo (nasuprot svim pravilima našeg prosvetljenog vremena) kako nam je suđeno da jednog dana sretnemo muškarca ili ženu naših snova? Zar nam se ne može dozvoliti da gajimo izvesnu sujevernu veru da ćemo na posletku naći neko stvorenje koje može da ublaži naše bolne čežnje? Premda naše molitve verovatno nikad neće biti uslišene, iako možda nema kraja vezama obeleženim uzajamnim nerazumevanjem, ako bi nebesa trebalo da nam se smiluju, može li se onda od nas zaista očekivati da susret s našim princem ili princezom pripišemo pukoj slučajnosti? Zar ne možemo makar jednom da se oslobodimo logike i da to tumačimo samo kao znak ljubavne sudbine?

2. Jednog jutra početkom decembra, ne razmišljajući ni o ljubavi ni o pričama, sedeo sam u ekonomskoj klasi mlaznjaka *Britiš ervejza* koji je leteo iz Pariza za London. Nedavno smo preleteli obalu Normandije, gde je pokrivač zimskih oblaka ustupio mesto nezaklonjenom pogledu na blistavu plavu vodu. Obuzet dosadom i ne mogavši da se usredsredim, uzeo sam časopis avio-kompanije i bezvoljno upijao informacije o planinskim i morskim odmaralištima i aerodromskim zgradama. U letu je bilo nečeg utešnog – potmulo pozadinsko brujanje motora, tiha siva unutrašnjost, ljupki osmesi osoblja. Kolica za posluživanje s izborom pića i grickalica išla su prolazom između sedišta i, mada nisam bio ni gladan ni žedan, ispunjavala su me neodređenim očekivanjem koje obroci mogu da izazovu u avionu.

3. Možda morbidno, putnica s moje leve strane skinula je slušalice kako bi proučila list sa sigurnosnim uputstvima smešten u džepu na poledini sedišta ispred nje. Na njemu je bio prikazan savršen pad, kako putnici mekano sleću na tlo ili vodu, žene izuvaju cipele s visokim potpeticama, deca vešto naduvavaju prsluke, trup aviona i dalje u komadu, a kerozin čudesno nezapaljiv.

4. „Šta lupetaju ove šaljivčine kada ćemo svi izginuti ako ovo zataji“, upitala je putnica, ne obraćajući se nikom posebno.

„Mislim da to možda smiruje ljude“, odgovorio sam jer sam bio njena jedina publika.

„Pazi, nije to loša smrt, vrlo je brza, pogotovo ako padnemo na zemlju a ti sediš napred. Imala sam ujaka koji

je poginuo u padu aviona. Da li je iko koga ti poznaješ ikada tako skončao?“

Nije, ali nisam imao vremena da odgovorim pošto je stigla stjuardesa i (ne znajući za nedavne etičke nedoumi- ce u vezi s njenim poslodavcima) ponudila nas ručkom. Tražio sam čašu soka od pomorandže i hteo da odbijem tanjir bledih sendviča kad mi je saputnica šapnula: „Ipak ih uzmi. Poješću ja tvoje, umirem od gladi.“

5. Imala je kestenjastu kosu, ošišanu kratko tako da joj se pozadi video vrat, i krupne vodnjikave zelene oči koje nisu htele da pogledaju u moje. Bila je u plavoj bluzi i imala sivi džemper na kopčanje prebačen preko kolena. Ramena su joj bila mršava i krhka, a njeni grubi nokti pokazivali su da ih često grize.

„Sigurno ti ne uzimam od usta?“

„Nikako.“

„Izvini, nisam se predstavila, ja sam Kloï“, kazala je i pružila ruku preko naslona za ruke s dirljivom formalnošću.

Usledila je razmena biografija. Kloï mi je rekla kako je u Parizu bila da bi prisustvovala sajmu trgovine. Poslednjih godinu dana radi kao grafički dizajner za jedan modni časopis u Sohou. Studirala je na Kraljevskom umetničkom koledžu, rodila se u Njujorku, ali se kao dete preselila u Viltšir, a sada (sa dvadeset tri godine) živi sama u stanu na Ajlingtonu.

6. „Nadam se da mi nisu izgubili prtljag“, reče Kloï kad je avion počeo da se spušta prema aerodromu *Hitrou*. „Zar se ne bojiš da će ti izgubiti prtljag?“

„Ne razmišljam o tome, ali već mi se dogodilo, dvaput u stvari, jednom u Njujorku i jednom u Frankfurtu.“

„Ne podnosim putovanja“, uzdahnula je Kloj i počela da grize vrh kažiprsta. „Još mi je gore kad stignem, spopadne me veliki nemir. Nakon što izvesno vreme nisam bila tu, uvek mislim da se dogodilo nešto strašno: skupili su se svi moji prijatelji i zaključili kako me preziru ili su mi uginuli svi kaktusi.“

„Imaš kaktuse?“

„Nekoliko. Pre nekog vremena prošla sam kroz kaktus fazu. Znam da su falusni, ali provela sam jednu zimu u Arizoni i nekako su me očarali. Imaš li ti nekih zanimljivih biljaka?“

„Samo jednu aspidistru, ali i ja često pomišljam da me svi prijatelji možda preziru.“

7. Razgovor je krivudao, pružajući nam letimične uvide u ličnost onog drugog, poput kratkotrajnih vidika na koje naiđeš na zavojitom planinskom drumu – i to pre nego što su točkovi sleteli na pistu, motori bili ubačeni u rikverc i pre nego što je avion pošao prema terminalu, gde je izbljuvao svoj tovar u prepunu dvoranu za imigraciju. Dok sam uzeo prtljag i prošao kroz carinu, već sam se zaljubio u Kloj.

8. Sigurno je teško nekoga proglasiti ljubavljvu svog života dok se ta osoba ne primakne smrti. Ali tek nedugo nakon što sam je upoznao, činilo mi se kako nije nimalo neumesno tako razmišljati o Kloj. Po povratku u London, ona i ja

smo zajedno proveli to popodne. Onda smo, nedelju dana pre Božića, večerali u jednom restoranu u zapadnom Londonu, i premda je to bilo i najčudnije i najprirodnije, veče smo završili u krevetu. Kloi je Božić provela s porodicom, ja sam otišao u Škotsku s prijateljima, ali smo svakodnevno jedno drugog zvali telefonom, ponekad čak pet puta na dan, ne da bismo rekli nešto posebno već jednostavno zato što smo oboje imali utisak da nikada ni sa kim nismo tako razgovarali, da je sve ostalo bilo kompromis i samozavaravanje, da smo tek sada konačno kadri da razumemo i da se izrazimo – da se čekanje (tobože mesijansko po prirodi) istinski završilo. U njoj sam prepoznao ženu koju sam nespretno tražio čitavog života, stvorenje čiji osmeh i oči, smisao za šalu i književni ukus, čije strepnje i inteligencija čudesno odgovaraju onima mog ideala.

9. Stekavši utisak da odgovaramo jedno drugome, nisam mogao da razmišljam o tome da je susret sa Kloi bio obična slučajnost. Izgubio sam sposobnost da pitanje predodređenosti razmatram s nužnom podozrivošću. Mada ni ona ni ja do tada nismo bili sujeverni, Kloi i ja smo oduševljeno prigrabili hrpu pojedinosti, ma koliko tričavih, kao potvrdu onoga što smo nagonski osećali: *da smo suđeni jedno drugom*. Saznali smo da smo se oboje rodili oko ponoći (ona u 23.45, ja u 1.15), istog meseca parne godine. Da smo oboje svirali klarinet i glumili u školskim postavkama *Sna letnje noći* (ona je igrala Helenu, a ja Tezejevog pratioca). Da oboje imamo dve velike mrlje na palcu leve noge i šupljinu u istom umnjaku. Da oboje imamo naviku da kijamo na jarkom suncu i da nožem izvlačimo kečap

iz boce. Da čak oboje imamo isti primerak *Ane Karenjine* na policama (staro *Oksfordovo* izdanje) – možda su to bile sitne pojedinosti, ali zar to nije dobar temelj na kome vernici mogu da zasnuju novu veru?

10. Događajima smo pripisali pripovednu logiku koja im nije mogla biti prirodna. Mitologizovali smo naš susret u avionu u slavu boginje Afrodite, prvi čin i prvu scenu one iskonske pripovesti, ljubavne priče. Otkako smo se oboje rodili, činilo se kao da nam je neki divovski um na nebu neupadljivo pomerao orbite kako bismo se jednog dana sreli na redovnom letu između Pariza i Londona. Kako nam se ljubav ostvarila, mogli smo da previdimo sve one nebrojene priče koje se nikada ne dogode, one ljubavi koje nikada ne budu napisane jer neko ne stigne na avion ili izgubi broj telefona. Nalik istoričarima, bili smo nesumnjivo na strani onoga što se zaista odigralo.

11. Naravno, trebalo je da budemo razumniji. Ni Kloj ni ja nismo redovno leteli između te dve prestonice niti smo iole duže planirali svoje putovanje. Kloj je njen časopis poslao u Pariz u poslednjem trenutku nakon što se pomoćnica urednice slučajno razbolela, dok sam ja tamo otišao samo zato što mi se arhitektonska konferencija u Bordou završila toliko rano da sam nekoliko dana mogao da provedem u prestonici s jednim drugom. Onog dana kada je trebalo da se vratimo, dve državne avio-kompanije koje pružaju usluge između aerodroma *Šarl de Gol* i *Hitrou* nudile su nam izbor od šest letova između devet

ujutru i ručka. Imajući u vidu da smo u London oboje želeli da se vratimo do ranog popodneva šestog decembra, ali do samog poslednjeg časa nismo odlučili kojim ćemo letom na kraju ići, u zoru je matematička verovatnoća da se oboje nađemo u istom avionu (mada ne obavezno na susednim mestima) iznosila jedan prema šest.

12. Kloj mi je kasnije kazala kako je nameravala da leti avionom *Er Fransa* u pola jedanaest, ali se ispostavilo, dok je izlazila iz sobe, da joj boca šampona curi, što je značilo da mora da prepakuje torbu, pri čemu je izgubila dragocenih deset minuta. Dok joj je hotel izdao račun, odobrio kreditnu karticu i našao joj taksi već je bilo devet i petnaest, i smanjili su joj izgledi da stigne na let *Er Fransa* u pola jedanaest. Kad je stigla na aerodrom kroz gust saobraćaj u okolini stanice metroa Port de la Vilet, svi putnici su se već ukrcali na avion, a pošto joj se nije čekao sledeći let *Er Fransa*, otišla je na terminal *Britiš ervejza*, gde je kupila kartu za let u London u deset i četrdeset pet, na kojem sam i ja (iz sopstvenog niza razloga) slučajno imao mesto.

13. Nakon toga, računar je tako uredio stvari da je Kloj smestio povrh avionskog krila na sedište 15A, a mene pored nje, na sedište 15B. Ono što smo zanemarili kad smo započeli razgovor o listu sa sigurnosnim uputstvima bila je ona sićušna mogućnost od koje je zavisila naša rasprava. Budući da je bilo malo verovatno da bilo ona bilo ja letimo poslovnom klasom, a kako u ekonomskoj

klasi ima sto devedeset jedno sedišče, i da je Kloj bilo dodeljeno sedišče 15A, a meni, sasvim slučajno, sedišče 15B, teorijska verovatnoća da ćemo Kloj i ja sedeti jedno pored drugog (iako izgledi za to da ćemo i započeti razgovor ne mogu da se izračunaju) bila je 220 prema 36.290, brojka koja se može svesti na verovatnoću od jedan prema 164,955.

Boing 767 Britiš ervejza

14. To je, razume se, bila samo verovatnoća da ćemo sedeti zajedno da je bio svega *jedan* let između Pariza i Londona, ali kako ih je bilo šest, i kako smo se oboje kolebali između tih šest, pa ipak izabrali taj, verovatnoća je dodatno morala da se pomnoži s prvobitnim izgledima od jedan prema šest, tako da je konačna verovatnoća da ćemo se Kloj i ja sresti jednog decembarskog jutra iznad kanala Lamanša u *boing*u *Britiš ervejza* iznosila jedan prema 989,727.

$$P_{\text{let}} = \frac{1}{6}$$

$$P_{\text{sedište}} = \left(\frac{162}{191} \times \frac{1}{190} \right) + \left(\frac{29}{191} \times \frac{2}{190} \right) = \frac{220}{(191 \times 190)} = \frac{220}{36290} = \frac{1}{164.955}$$

$$P_{\text{let}} \times P_{\text{sedište}} = \frac{1}{6} \times \frac{220}{36290} = \frac{1}{989.727}$$

15. No to se ipak dogodilo. Daleko od toga da nas uveri u dokaze razuma, proračun je samo potkrepio tajanstveno tumačenje našeg zaljublivanja. Ukoliko su izgledi da se nešto dogodi izuzetno slabi, a to se ipak dogodi, zar se čoveku ne može oprostiti što se poziva na fatalističko objašnjenje? Kad bacim novčić, verovatnoća od jedan prema dva sprečava me da se okrenem prema Bogu kao objašnjenju ishoda. Ali kad je u pitanju verovatnoća od jedan prema 989,727, izgledalo je nemoguće, barem iznutra, iz ljubavi, da je posredi išta osim sudbine. Bio bi potreban postojan um da razmišlja bez praznoverica o nemogućoj verovatnoći susreta koji će nam zatim promeniti život. Mora da je neko (na visini od 9.000 metara) povlačio konce na nebu.

16. Kad smo zaljubljeni, sakrivamo slučajnu prirodu našeg života iza svrsishodnog vela. Uporno tvrdimo da je susret s našim spasiocem, objektivno nasumičan i otud malo verovatan, bio unapred zapisan u svitku koji se polako odmotava na nebu. Izmišljamo sudbinu kako bismo se pošteđeli uznemirenosti koja se javlja usled uvažavanja toga da smo to malo razuma što imamo u životu jednostavno sami stvorili, da ne postoji nikakav svitak (i da nas otud ne čeka predodređena sudbina) i da to koga ćemo sresti u avionu nema nikakvog smisla osim onog koji sami odlučimo da mu pripišemo – ukratko, uznemirenosti da našu priču niko nije napisao niti nam je zajemčio ljubav.

17. Ljubavni fatalizam štiti je Kloi i mene od poimanja da smo isto tako lako mogli da zavolimo nekog drugog da su se događaji odigrali drugačije, što zaprepašćuje kad se ima u vidu koliko je ljubav blisko povezana s osećajem neophodnosti i jedinstvenosti voljenog bića. Kako sam mogao i da zamislim da je ulogu koju je Kloi došla da odigra u mom životu isto tako lako mogla da popuni neka druga, kad sam se zaljubio u njene oči, i to kako cedi testeninu, češlja kosu i završava telefonski razgovor?

18. Moja greška ogledala se u tome što sam pobrkao sudbinu da volim sa sudbinom da volim neku osobu. Zabluda u razmišljanju bila je da je neizbežna Kloi, a ne ljubav. Ali moje fatalističko tumačenje početka naše priče bilo je, u najmanju ruku, dokaz nečega: da sam se zaljubio u Kloi. Onaj trenutak kad ću početi da smatram kako je to što ćemo se sresti na kraju krajeva zavisilo samo od slučaja, da je to bila puka verovatnoća od jedan prema 989,727, takođe će biti trenutak kad ću prestati da mislim kako mi je neophodno da živim s njom – i otud prestati da je volim.

2.

Idealizovanje

1. „Tako je lako prozreti ljude, a nemaš ništa od toga“, primetio je Elijas Kaneti*, ukazujući kako ne treba nimalo napora da bi se drugome našla mana, i koliko je to beskorisno. Zar se ne zaljubljujemo i iz trenutne spremnosti da obustavimo proziranje, čak i po cenu toga da se pritom malo zaslepimo? Ako podozrivost i ljubav stoje na suprotnim krajevima, zar se katkad ne zaljubljujemo kako bismo umakli sputavajućoj podozrivosti kojoj smo skloni? Zar u svakoj ljubavi na prvi pogled ne postoji izvesno namerno preuveličavanje vrlina voljenog bića, preuveličavanje koje nas odvraća od naviknutog pesimizma i usredsređuje nam snage na nekoga u koga možemo da verujemo onako kako nikada nismo verovali ni u sebe?

2. Kloj sam izgubio u gužvi na pasoškoj kontroli, ali ponovo sam je pronašao u prostoru za podizanje prtljaga.

* Elias Canetti (1905–1994) – nemački književnik sefardskog porekla, dobitnik Nobelove nagrade za književnost 1981. (Prim. prev.)

Upinjala se da gura kolica unesrećena sklonošću da vuku udesno, mada je pokretna traga s prtljagom iz Pariza bila sasvim levo u dvorani. Kako moja kolica nisu imala sopstvenu volju, otišao sam da joj ih ponudim, ali je odbila, rekavši kako kolicima treba ostati veran, ma koliko bila tvrdoglava, i kako posle letenja godi naporna fizička vežba. Posredno (preko pristiglog prtljaga iz Karačija) stigli smo do pokretne trake s prtljagom iz Pariza, oko koje su se već gurala lica koja smo i nehotice zapamtili od ukrcajanja na aerodromu Šarl de Gol. Prvi koferi počeli su da ispadaju na zglobnu gumenu podlogu, a lica su nestrpljivo buljila u pokretnu izložbu kako bi našla svoje stvari.

3. „Jesu li te nekad uhapsili na carini?“, upitala je Kloj.

„Nisu još. A tebe?“

„Ne baš, mada sam jednom morala da priznam. Taj nacista me je pitao imam li šta da prijavim, a ja sam rekla da imam, iako nisam nosila ništa zabranjeno.“

„Zašto si onda rekla da nosiš?“

„Ne znam zašto, grizla me je savest: sklona sam da priznajem nešto što nisam uradila. To mi nekako olakšava stvar.“

4. „Inače, ne sudi mi po prtljagu“, reče Kloj dok smo i dalje čekali i gledali kako drugi imaju više sreće, „kupila sam ga u poslednjem času u jednom diskontu u Ulici Ren. Malo je blesav.“

„Sačekaj da vidiš moj. Samo što ja nemam ni opravdanje. Nosim ga sa sobom već više od pet godina.“

„Smem li da te zamolim za uslugu? Možeš li da mi pri-paziš kolica dok potražim klonju? Odmah se vraćam. Aha, i ako vidiš ružičastu torbu s blistavom zelenom ručkom, to će biti moje.“

5. Malo kasnije, gledao sam Kloj kako se vraća kroz dvo-ranu, s namučenim i malo uznemirenim izrazom na licu, za koji ću kasnije saznati da je njen uobičajeni. Imala je lice koje je izgledalo kao da je stalno na ivici suza, a oči su joj nosile strah nekoga kome će upravo biti saopštena veoma rđava vest. Nešto u vezi s njom navodilo je čoveka da poželi da je smiri, da joj pruži utehu – ili da je drži za ruku.

6. Ljubav je bila nešto što sam osetio naprasno, nedugo nakon što se ona upustila u priču koja je obećavala da bude vrlo duga i vrlo dosadna (a posredno ju je pokrenuo dolazak prtljaga aviona iz Atine na pokretnu traku pored nas), priču o odmoru na Rodosu na koji je jednog leta otišla s bratom. Dok je Kloj govorila, posmatrao sam kako se njene ruke igraju kaišem njenog bež vunenog kaputa (ispod kažiprsta bile su joj skupljene dve pege) i shvatio (kao da je to sve vreme najočiglednija istina) da je volim. Ma koliko bilo čudno to što ona retko završava rečenice, ili što je napeta, i možda nema najbolji ukus za minduše, *bila je predivna*. Pao sam kao žrtva trenutka neobuzdanog idealizovanja, koji je zavisio od moje emotivne nezrelosti isto koliko i od otmenosti njenog kaputa, propratnih po-sledica letenja i tmurne unutrašnjosti prostora za prtljag

na terminalu četiri, naspram čega se njena lepota toliko isticala.

7. *Ostrvo je vrvelo od turista, ali mi smo iznajmili motocikle i...* Kloina priča je bila dosadna, ali to sad više nije važno. Prestao sam da je razmatram u skladu sa svetovnom logikom običnih razgovora. Više me nije zanimalo da u njoj pronađem ni uvid ni humor; nije toliko bilo važno šta ona govori, koliko činjenica da to govori baš *ona* – i što sam rešio da nađem savršenstvo u svemu što bi ona mogla da izusti. Bio sam spreman da pođem za njom u svaku pričicu (*bila je jedna prodavnica koja je imala sveže masline...*), bio sam spreman da volim svaku njenu šalu koja je promašila poentu, svaku misao koja je izgubila nit. Bio sam spreman da se odrekнем zaokupljenosti samim sobom u korist krajnje empatije, da zavodim Kloine uspomene, da postanem istoričar njenog detinjstva, da saznam šta sve voli i čega se sve boji. Sve što je ikako moglo da se odigra u njenom duhu i telu naglo je postalo izrazito zanimljivo.

8. Onda je stigao prtljag, njen svega nekoliko kofera iza mog, pa smo ga utovarili na kolica i izašli kroz zeleni prolaz.

9. Najstrašnije su razmere u kojima možemo da idealizujemo druge kada nam je toliko teško da podnesemo sebe – *zato* što nam je toliko teško... Sigurno mi je bilo jasno da je Kloj samo ljudsko biće, sa svim što taj pojam obuhvata,

ali zar mi se ne može oprostiti želja da obustavim takvu misao? Svako zaljubljanje podrazumeva pobeđu nade nad poznavanjem sebe. Zaljubljujemo se u nadi da u drugome nećemo naći ono za šta znamo da je u nama, sav onaj kukavičluk, slabost, lenjost, neiskrenost, kompromitovanje i glupost. Izabranika ili izabranicu obavijamo počasnom trakom ljubavi i zaključujemo da će sve unutar njega ili nje nekako biti lišeno naših nedostataka. U drugom nalazimo savršenstvo koje nam izmiče u nama samima i, posredstvom spajanja s voljenom osobom, nadamo se da održimo (uprkos dokazima sveg poznavanja sebe) nesigurnu veru u našu vrstu.

10. Zašto me svest o tome nije sprečila da se zaljubim? Zato što činjenica da gajim nelogičnu i detinjastu želju nije pretegnula nad mojom potrebom da verujem. Poznao sam prazninu koju opijenost ljubavlju može da ispuni, poznao sam ushićenje koje potiče od toga kada nekoga, bilo koga, odrediš kao vrednog divljenja. Mnogo pre nego što sam uopšte ugledao Kloj, sigurno mi je trebalo da u licu nekog drugog pronađem izvestan integritet koji nikada nisam uočio u sebi.

11. „Mogu li da vam pogledam torbe, gospodine?“, upitao je carinik. „Imate li šta da prijavite, alkohol, cigarete, vatreno oružje...?“

Poput Oskara Vajlda s njegovim genijem, želeo sam da kažem: „*Samo svoju ljubav*“, ali moja ljubav nije bila prestup, makar ne još.

„Da sačekam s tobom?“, upitala je Kloj.

„Jeste li zajedno s gospođom?“, pitao je carinski službenik.

Plašeći se da ne ispadnem drzak, odgovorio sam da nisam, ali sam pitao Kloj da li bi me sačekala s druge strane granice.

12. Ljubav korenito menja naše potrebe ogromnom brzi-
nom. Moje nestrpljenje prema carinskom obredu ukazi-
valo je da je Kloj, za koju do pre nekoliko sati nisam znao
ni da postoji, već stekla status čežnje. Imao sam osećaj
da ću umreti ako je ne budem zatekao napolju – umreti
zbog nekoga ko mi je ušao u život tek u pola dvanaest tog
prepodneva.

13. Kloj me je sačekala, ali mogli smo da provedemo samo
trenutak zajedno. Nju su u blizini čekala parkirana kola.
Morao sam da uzmem taksi do kancelarije. Obe strane su
se kolebale da li da nastave priču.

„Javiću ti se“, rekao sam neobavezno, „pa možemo
zajedno da idemo da kupujemo neki prtljag.“

„To zvuči dobro“, reče Kloj, „imaš li moj broj?“

„Bojim se da sam ga već naučio napamet, bio ti je na-
pisan na etiketi na prtljagu.“

„Bio bi dobar detektiv, nadam se da ti je pamćenje
doraslo zadatku. E pa, drago mi je što sam te upoznala“,
rekla je Kloj i pružila ruku.

„Srećno s kaktusima!“, doviknuo sam za njom dok sam
je gledao kako ide prema liftovima, s kolicima koja su i
dalje ludački vukla udesno.

14. Dok sam se vozio taksijem u grad, bio sam obuzet neobičnim osećajem gubitka. Da li je moguće da je ovo stvarno ljubav? Govoriti o ljubavi nakon što smo zajedno proveli jedva jedno prepodne značilo je susresti se s optužbama za ljubavnu zabludu i semantičku glupost. Pa ipak, možda možemo da se zaljubimo samo onda kada nismo sasvim sigurni u koga smo se zaljubili. Početni trzaj se neizostavno zasniva na neznanju. Ljubav ili opsesija? Ko bi mogao i da nasluti, ako ne vreme (koje leži na sopstvenom putu)?

3.

Podtekst zavodenja

1. Zavodenje nije područje kojim treba da lutaju oni koji su zaljubljeni u izvesnost. Svaki osmeh i reč vode u desetak, ako ne i deset hiljada mogućnosti. Primedbe koje se u običnom životu (to jest životu bez ljubavi) mogu uzimati zdravo za gotovo sad iscrpljuju rečnike svojim mogućim značenjima. A za zavodnika, sumnje se svode na jedno glavno pitanje, suočeno sa strepnjom kriminalca koji iščekuje izricanje kazne: Želi li me on(a), ili ne?

2. U danima koji su usledili posle našeg susreta, pomisao na Kloi nije prestajala da me proganja. Iako sam bio pod pritiskom da dovršim nacрте za jednu poslovnu zgradu u blizini železničke stanice Kings kros, misli su mi neodgovorno, ali neodoljivo bludele nazad do nje. Osećao sam potrebu da kružim oko predmeta svog obožavanja, ona mi je uporno ulazila u svest s neodložnošću pitanja kojim moram da se pozabavim, premda moje misli nisu imale

nikakvu svrhu – bile su (objektivno govoreći) sasvim lišene interesa. Neka ta sanjarenja o Kloj išla su ovako: „*Oh, kako je dražesna, kako bi bilo lepo da...*“

Druga su bila više slikovna:

I Kloj uokvirena avionskim prozorom

II Njene vodnjikave zelene oči

III Njeni zubi kako nakratko zagrizaju njenu donju usnu

IV Kako krivi vrat kad zeva

V Razmak između njena prednja dva zuba

3. Samo da sam toliki trud uložio u to da zapamtim njen broj telefona jer su mi brojke bile sasvim isparile iz sećanja (sećanja koje je smatralo da je to vreme bolje utrošiti na ponovno puštanje slika Kloine donje usne). Beše li (071)

607 9187

609 7187

601 7987

690 7187

610 7987

670 9817

687 7187 ?

4. Potraga je loše počela. Na broju 607 9187 nije bilo prebivalište moje voljene već pogrebni zavod blizu Ulice Aper, iako se preduzeće nije otkrilo kao takvo do pred kraj mučnog razgovora, tokom koga sam saznao da *Zagrobni život* takođe ima službenicu po imenu Kloj, koju su pozvali

na telefon i nekoliko minuta se mrcvarila u pokušaju da se seti mog imena (da bi me naposletku prepoznala kao mušteriju koja se raspitivala za urne) pre nego što se zbrka s imenima raščistila a ja prekinuo vezu, zajapuren u licu, natopljen znojem, bliži smrti nego životu.

5. Kad sam najzad dobio svoju Kloj, sutradan na poslu, činilo se da me je i ona otpremila na onaj svet. „Ovde mi je trenutno ludilo. Možeš li malo da sačekaš?“, upitala je kao sekretarica.

Čekao sam, uvređen. Kakvu god bliskost da sam zamišljao, po povratku u kancelariju nismo se više poznavali.

„Slušaj, izvini“, rekla je ona, vrativši se na vezu, „ne mogu sad da razgovaram, u žurbi smo da do sutra pošaljemo jedan dodatak na štampanje. Mogu li da ti se javim? Zvaću te na kuću ili na kancelariju kad se sve bude smirilo.“

6. U đavolskim rukama voljene koja ne zove, telefon postaje sprava za mučenje. Kad se Kloj javila posle nekoliko dana, ja sam svoj govor već toliko navežbao da bih mogao tačno da ga održim. Bio sam zatečen dok sam kaćio čarape da se osuše. Otrčao sam u spavaću sobu da se javim. Glas mi je u sebi nosio napetost i ljutnju koje bih umešnije mogao da izbrišem sa stranice. One koji ne umeju da govore počinje da primamljuje da postanu pisci.

„Baš si me iznenadila što si se javila“, neuverljivo sam rekao. „Moramo jednom da izađemo na ručak.“

„Ručak. Bože. Stvarno ne mogu ove nedelje.“

„Dobro, a na večeru?“

„Upravo gledam rokovnik i, nećeš mi verovati, ali i to izgleda teško.“

„Nema frke“, rekao sam tonom koji je upadljivo nagoveštavao suprotno.

„Mada, znaš šta, možeš li da uzmeš slobodno ovo popodne? Mogli bismo da se nađemo kod mene u kancelariji pa da odemo u Nacionalnu galeriju ili na neko drugo mesto.“

7. Pitanje mi nije davalo mira. O čemu Kloi razmišlja dok idemo prema Trafalgar skveru iz njene kancelarije u Ulici Bedford? S jedne strane, bilo joj je drago da uzme slobodno popodne i ode u obilazak muzeja s muškarcem koga je srela tek nakratko u avionu pre više od nedelju dana. S druge strane, u njenom ponašanju nema ničega što bi ukazivalo da je ovo bilo šta drugo osim prilika za prijateljski razgovor. Viseći između nevinosti i zavere, svaki Klojin pokret postao je prožet izluđujućim značajem. Jesam li u pravu što primećujem tragove flertovanja na krajevima njenih rečenica i uglovima njenih usana, ili je posredi samo moja želja projektovana na lice nevinosti?

8. Posetu smo započeli ranim Italijanima, iako moje misli (ja sam izgubio svu perspektivu, a oni je tek trebalo da je pronađu) nisu bile s njima. Pred *Bogorodicom i detetom sa svecima*, Kloi se okrenula primetivši kako je oduvek gotivila Sinjorelija, a kako se činilo da je to umesno, izmislio sam da volim Antonelovo *Raspeće Hristovo*. Ona je izgledala kao da je zamišljena, udubljena u platna, nesvesna

buke i delatnosti u galeriji. Išao sam nekoliko koraka iza nje, trudeći se da se usredsredim na slike, ali mogao sam da gledam samo nju kako gleda.

U drugoj italijanskoj sobi (1500–1600), koračali smo toliko blizu jedno drugom da mi je ruka iznenada dodirнула njenu. Ona se nije povukla i načas me je zagolicao dodir njene kože. Stajali smo ispred jedne Bronzinove slike, *Alegorije o Veneri i Kupidonu*. Kupidon ljubi svoju majku Veneru, koja mu krišom uzima jednu strelu: lepota zaslepljuje ljubav.

9. Zatim, naglo, kao da je na videlo izbila kakva greška, ruka se sklonila.

„Mnogo mi se sviđaju ove figurice u pozadini, te nimfice i gnevni bogovi i ostalo“, rekla je Kloj. „Razumeš li ti sav simbolizam?“

„Ne baš, osim da su u pitanju Venera i Kupidon.“

„Nisam znala ni to, tako da si u prednosti. Volela bih da sam više čitala o antičkoj mitologiji“, nastavila je. „Ali zapravo volim nešto da gledam a da ne znam sasvim šta to znači.“

Okrenula se prema slici, još jednom me okrznuvši rukom po ruci.

10. Da li je ruka simbol (tananiji od Bronzinovog i slabije dokumentovan) želje ili bezazleni, nesvesni grč umornog mišića na podlaktici? Šta da mislim o tome što je Kloj izgledila suknuju dok smo prelazili u rano slikarstvo sa severa ili se nakašljala kod Van Ajkovog *Portreta Đovanija Arnolfinija sa ženom* ili mi dala katalog kako bi naslonila glavu na ruku?